

Sygn. akt I ACa 520/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 listopada 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Piotr Wójtowicz (spr.)
Sędziowie:	SA Roman Sugier SO del. Ewa Solecka
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 29 października 2014 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Skarbu Państwa-Naczelnika Urzędu Skarbowego w (...)

przeciwko K. P., A. P. (1), A. P. (2) i K. P.

o ustalenie nieistnienia zobowiązania oraz nieistnienia wyroku ani ugody sądowej, ewentualnie o ustalenie nieważności czynności prawnych, ewentualnie o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda oraz pozwanych A. P. (1), A. P. (2) i K. P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 4 marca 2014 r., sygn. akt I C 794/12,

prostując zawarte w rubrum oznaczenie przedmiotu sprawy przez wpisanie, że jest nim ustalenie nieistnienia zobowiązania oraz nieistnienia wyroku ani ugody sądowej, ewentualnie ustalenie nieważności czynności prawnych, ewentualnie uznanie czynności prawnej za bezskuteczną,

I zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1) oddala powództwo o ustalenie nieistnienia zobowiązania pozwanego K. P. do płacenia na rzecz pozwanych A. P. (1), A. P. (2) i K. P. renty o charakterze alimentacyjnym oraz nieistnienia ani wyroku, ani ugody sądowej, nakładających na pozwanego K. P. obowiązek świadczeń alimentacyjnych na rzecz A. P. (1), A. P. (2) i K. P.,

2) ustala że zdziałane przez pozwanego K. P. czynności prawne, objęte sporządzonymi przez notariusz M. D. aktami notarialnymi:

a) z dnia 7 grudnia 2007 r., Rep. A nr (...), w zakresie ustanowienia hipotek dla zabezpieczenia spełnienia świadczenia w granicach poręczenia za zobowiązanie G. J. ((...) aktu), w zakresie poddania się przez niego z tego aktu egzekucji

w granicach poręczenia za zobowiązanie G. J. i w zakresie swoich zobowiązań alimentacyjnych względem A. P. (1), A. P. (2) i K. P. ((...) aktu),

b) z dnia 20 grudnia 2007 r., Rep. A nr (...) w zakresie ustanowienia hipotek dla zabezpieczenia spełnienia świadczenia w granicach poręczenia za zobowiązanie G. J. ((...) aktu), w zakresie poddania się przez niego z tego aktu egzekucji w granicach poręczenia za zobowiązanie G. J. i w zakresie swoich zobowiązań alimentacyjnych względem A. P. (1), A. P. (2) i K. P. ((...) aktu),

c) z dnia 2 lutego 2009 r., Rep. A nr(...)

d) z dnia 6 marca 2009 r., Rep. A nr (...), sprostowanym aktem z dnia 12 października 2009 r., Rep. A nr (...),

e) z dnia 24 września 2009 r., Rep. A nr (...), sprostowanym aktem z dnia 12 października 2009 r. Rep. A nr (...),

f) z dnia 12 listopada 2009 r., Rep. A nr (...), w zakresie ustanowienia dla zabezpieczenia opisanych w tym akcie wierzytelności alimentacyjnych hipotek ((...) aktu), w zakresie poddania się przez niego z tego aktu oraz z aktów z 2 lutego 2009 r., Rep. A nr (...), z 6 marca 2009 r., Rep. A nr (...), z 24 września 2009 r., Rep. A nr (...) i z 12 października 2009 r., Rep. A nr (...) egzekucji ((...) aktu), a także w zakresie upoważnienia K. H. do wystąpienia do sądu o nadanie aktowi klauzuli wykonalności ((...) aktu)

są nieważne,

3) w pozostałej części powództwo o ustalenie nieważności czynności prawnych oddala,

4) nakazuje pobrać od pozwanych na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Katowicach) solidarnie 27000 (dwadzieścia siedem tysięcy) złotych tytułem części nieuiszczonej opłaty od pozwu,

5) koszty pozasądowe znosi wzajemnie;

II w pozostałej części apelację powoda oddala;

III umarza postępowanie wywołane apelacją pozwanych A. P. (1), A. P. (2) i K. P.;

IV nakazuje pobrać od pozwanych na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Katowicach) solidarnie 27000 (dwadzieścia siedem tysięcy) złotych tytułem części nieuiszczonej opłaty od apelacji;

V pozostałe koszty postępowania apelacyjnego znosi wzajemnie.

Sygn. akt I ACa 520/14

UZASADNIENIE

Powód wniósł o ustalenie nieistnienia zobowiązania pozwanego K. P. do płacenia na rzecz pozwanych A. P. (1), A. P. (2) i K. P. renty o charakterze alimentacyjnym, a także tego, że nie istnieje ani wyrok, ani ugoda sądowa nakładające na pozwanego obowiązek świadczeń alimentacyjnych na rzecz córek w kwotach, odpowiednio, po 30000,-zł, po 20000,-zł i po 40000,-zł miesięcznie, ewentualnie o stwierdzenie nieważności szczegółowo wskazanych i opisanych osiemnastu notarialnych czynności prawnych pozwanego K. P. jako pozornych lub dokonanych w celu obejścia ustawy, a ponadto sprzecznych z zasadami współżycia społecznego, ewentualnie, w dalszej kolejności, o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niego czynności prawnej K. P., polegającej na znoszeniu prowadzonej przeciwko niemu przez A. P. (1), A. P. (2) i K. P. egzekucji należności alimentacyjnych oraz na zaniechaniu wytoczenia przeciwko nim opartego na normie art. 138 k.r. i op. powództwa, mimo że istnieją ku temu podstawy, a także o zasądzenie na jego rzecz od pozwanych solidarnie kosztów procesu. W uzasadnieniu swego żądania powód podał, że K. P. jest jego dłużnikiem z tytułu zaległości podatkowych i że przysługujące mu wierzytelności do kwoty 11151193,-zł zajął komornik prowadzący przeciwko niemu egzekucję alimentów na rzecz jego córek A., A. i K. na podstawie zaopatrzonego

klauzulą wykonalności aktu notarialnego z 6 marca 2009 r., a nadto że pozwany w latach 2007-2009 dokonał szeregu notarialnych czynności prawnych, nakładających na niego względem córek obowiązki alimentacyjne.

Pozwani wnieśli o oddalenie powództwa i zasądzenie od powoda na ich rzecz kosztów postępowania.

A. P. (1), A. P. (2) i K. P. zakwestionowały istnienie po stronie powoda interesu prawnego w żądaniu ustalenia, podniosły, że toczące się wcześniej w sprawie I C 75/10 Sądu Okręgowego w Katowicach postępowanie zostało umorzone wobec zaspokojenia powoda, który aktualnie nie jest wierzycielem żadnego z pozwanych, i że żądanie pozwu stanowi ingerencję w sferę majątkowych stosunków rodzinnych. Zarzuciły, że nie są w stanie utrzymać się samodzielnie i że nie można domagać się ustalenia nieistnienia prawa, które przysługuje im z mocy ustawy. Wskazały też, że jednostronne oświadczenia woli nie mogą być pozornymi, że prawa podatkowego nie można w ogóle obejść w rozumieniu art. 58 k.c. i że czynność prawna nie może być jednocześnie i pozorna, i sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

K. P. zarzucił, że będące przedmiotem niniejszego postępowania jego zobowiązania podatkowe uległy przedawnieniu, nie jest więc dłużnikiem powoda, i że postanowienie o zmianie planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji jest prawomocne.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy „pierwotne” powództwo oddalił, w częściowym uwzględnieniu natomiast żądania zgłoszonego jako ewentualne w celu zaspokojenia wierzytelności powoda, wynikającej z tytułów wykonawczych o numerach (...) i (...), do kwoty 8741,20 zł wraz kosztami egzekucyjnymi w sprawie egzekucyjnej Km 1647/13, prowadzonej przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w (...), uznał w stosunku do powoda za bezskuteczną czynność prawną K. P., polegającą na znoszeniu prowadzonej przeciwko niemu w sprawie KMP 48/09 przez Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w (...) egzekucji na rzecz A. P. (1), A. P. (2) i K. P. oraz na zaniechaniu wytoczenia przeciwko nim rokującego szansę powodzenia powództwa opartego na normie art. 138 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w pozostałej zaś części owo powództwo ewentualne oddalił, zasądził od powoda na rzecz A. P. (1), A. P. (2) i K. P. 7251,-zł tytułem kosztów procesu oraz nakazał pobrać od A. P. (1), A. P. (2) i K. P. na rzecz Skarbu Państwa 437,-zł kosztów sądowych. Przytoczył Sąd następujące motywy swego rozstrzygnięcia:

Pozwany z małżeństwa z L. P. ma dwie córki: A. i A., a ze związku z K. H. – córkę K.. W latach 1984-1993 prowadził działalność gospodarczą, a jego dochody były wielomilionowe. Po 1993 r. pracował jako prezes zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (...) i zajmował się handlem nieruchomościami, a jego dochody wynosiły od 300000,- do 500000,-zł miesięcznie. W 1997 r. lub w 1998 r. przed notariuszem w (...) złożył oświadczenie, w którym zobowiązał się do płacenia na rzecz swoich córek alimentów po 30000 dolarów miesięcznie. Dnia 10 października 2000 r. został zatrzymany, a następnie tymczasowo aresztowany i do tego dnia na rzecz córek płacił alimenty po 30000 dolarów miesięcznie. Z aresztu został zwolniony dnia 17 lutego 2003 r., a w 2010 r. został prawomocnie uniewinniony od wszelkich postawionych mu zarzutów.

W okresie aresztowania K. P. alimentów na rzecz córek nie płacił, a po opuszczeniu aresztu miał kłopoty ze znalezieniem pracy. W latach 2003-2006 jego dochody były znikome, w latach 2005 i 2007-2008 nie osiągał dochodu, a w latach 2009-2010 deklarował stratę. Dnia 22 marca 2007 r., działając w imieniu swej matki G. J. na podstawie udzielonych mu przez nią w 1999 r. i 2000 r. pełnomocnictw, złożył przed notariuszem oświadczenie o ustanowieniu na rzecz jej wnuczek A., A. i K. alimentów w kwotach, odpowiednio, po 30000,-zł, 20000,-zł i 40000,-zł miesięcznie, płatnych od marca 2007 r. W imieniu matki oświadczył też, że alimenty w tych kwotach mają być płatne w rocznych ratach, począwszy od listopada 2000 r. do rąk K. H., której udzielił pełnomocnictw do odbioru alimentów, do dysponowania nimi w imieniu wnuczek oraz do ewentualnego ich dochodzenia w przypadku niewywiązywania się przez G. J. z ciężącego na niej na mocy tego oświadczenia obowiązku alimentacyjnego. Dnia 7 grudnia 2007 r. złożył oświadczenie, że zobowiązanie G. J. z tytułu świadczeń alimentacyjnych za okres od 1 listopada 2000 r. do 30 listopada 2007 r. wynosi 9199850,-zł (na rzecz A. 3066617,-zł, na rzecz A. 2044411,-zł, a na rzecz K. 4088822,-zł), że poręcza za zapłatę tej wierzytelności przez G. J. do łącznej kwoty 250000,-zł i że w celu zabezpieczenia tej części wierzytelności ustanawia na swym wynoszącym 25/250 udziale w prawie użytkowania wieczystego gruntu i prawie

własności budynków objętych KW Nr (...) Sądu Rejonowego w (...) hipoteki zwykłe (na rzecz A. do 83333,-zł, na rzecz A. do 55556,-zł i na rzecz K. do 11111,-zł). Dnia 20 grudnia 2007 r. złożył oświadczenie, że zobowiązanie G. J. z tytułu świadczeń alimentacyjnych za okres od 1 listopada 2000 r. do 30 listopada 2007 r. wynosi 9199850,-zł (na rzecz A. 3066617,-zł, na rzecz A. 2044411,-zł, a na rzecz K. 4088822,-zł), że poręcza za zapłatę tej wierzytelności przez G. J. do łącznej kwoty 120000,-zł i że w celu zabezpieczenia tej części wierzytelności ustanawia na swym wynoszącym 33/40 udziale w nieruchomości objętej KW Nr (...) Sądu Rejonowego w (...) hipoteki zwykłe (na rzecz A. do 40000,-zł, na rzecz A. do 26667,-zł i na rzecz K. do 53333,-zł). Dnia 2 lutego 2009 r. złożył oświadczenie, że na podstawie ustawy ciąży na nim od listopada 2000 r. obowiązek alimentacyjny w wysokości: względem K. 40000,-zł, względem A. 20000,-zł i względem A. – 30000,-zł miesięcznie do czasu zakończenia przez nie nauki i usamodzielnienia się, że w częściowym wykonaniu zobowiązań alimentacyjnych zobowiązuje się zapłacić w dniu złożenia oświadczenia do rąk K. H. na rzecz K. 5116085,-zł, na rzecz A. 2558043,-zł i na rzecz A. 3837065,-zł i że z tego aktu notarialnego poddaje się egzekucji.

Dnia 6 marca 2009 r. złożył oświadczenie, że począwszy od listopada 2000 r. na podstawie aktu notarialnego z 22 marca 2007 r. ciąży na nim obowiązek alimentacyjny: względem K. w kwocie 40000,-zł, względem A. w kwocie 20000,-zł i względem A. w kwocie 30000,-zł miesięcznie, a jego z tego tytułu zobowiązanie za okres do 31 stycznia 2009 r. wraz z odsetkami wynosi 11511193,-zł (8910000,-zł + 2601193,-zł), że w dniu złożenia oświadczenia zobowiązuje się zapłacić do rąk K. H. na rzecz K. 5116085,-zł, na rzecz A. 2558043,-zł, na rzecz A. zaś 3837065,-zł i że z tego aktu notarialnego poddaje się egzekucji. Dnia 12 marca 2009 r. Sąd Rejonowy w (...) nadał aktowi z 6 marca 2009 r. klauzulę wykonalności do 11511193,-zł (dla K. 5116085,-zł, dla A. 2558043,-zł i dla A. 3837065,-zł).

Dnia 24 lipca 2009 r. w prowadzonej na rzecz powoda egzekucji administracyjnej zaległości podatkowych lata 1999-2002 zajęta została przysługująca K. P. wobec spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (...) wierzytelność co do należności głównej i wyliczonych na dzień zajęcia odsetek w łącznej wysokości 849026,71 zł. T. wierzytelność do kwoty 11511193,-zł dnia 4 sierpnia 2009 r. zajął Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w (...), prowadzący przeciwko K. P. na podstawie aktu notarialnego z 6 marca 2009 r. egzekucję alimentów na rzecz jego córek A., A. i K..

Dnia 24 września 2009 r. K. P. przed notariuszem złożył oświadczenie, że na mocy aktu notarialnego z 22 marca 2007 r. od listopada 2000 r. ciąży na nim obowiązek alimentacyjny względem K. w kwocie 40000,-zł, A. w kwocie 20000,-zł i A. w kwocie 30000,-zł miesięcznie, a jego zobowiązanie za okres od 1 lutego do 31 sierpnia 2009 r. wraz z odsetkami wynosi 1284043,-zł i że zobowiązuje się w dniu złożenia tego oświadczenia zapłacić do rąk K. H. na rzecz K. 570657,-zł, na rzecz A. 285393,-zł i na rzecz A. 427993,-zł, a także że wprost z tego aktu notarialnego poddaje się egzekucji.

Skierowanym przeciwko K. P., A. P. (1), A. P. (2) i K. P. pozwem z 10 września 2009 r. powód domagał się stwierdzenia nieważności zdziałanych aktami notarialnymi z 7 grudnia 2007 r. i 20 grudnia 2007 r. czynności prawnych pozwanego (poręczenia) oraz zwolnienia spod egzekucji jego wierzytelności wobec spółki (...) do 901946,86 zł. W sprawie tej postępowanie wobec pozwanego K. P. umorzono wobec cofnięcia pozwu, a pozew przeciwko jego córkom zwrócono.

Postanowieniem z 7 października 2009 r. Sąd Rejonowy w (...) wyznaczył Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w (...) D. B. do łącznego prowadzenia egzekucji sądowej i administracyjnej do przysługującej K. P. od spółki (...) wierzytelności.

Dnia 12 października 2009 r. K. P. przed notariuszem złożył oświadczenie, że prostuje akty notarialne z 6 marca 2009 r. i z 24 września 2009 r., w których powołał się na akt notarialny z 22 marca 2007 r. zamiast na akt notarialny z 2 lutego 2009 r., w ten sposób, że w miejsce daty „22 marca 2007 r.” wpisuje w nich datę „2 lutego 2009 r.”.

Dnia 12 listopada 2009 r. K. P. złożył oświadczenie, że ciąży na nim obowiązek alimentacyjny względem córek, a jego z tego tytułu zobowiązanie za okres od listopada 2000 r. do 31 sierpnia 2009 r. wynosi 12795236,-zł i dla zabezpieczenia ich wierzytelności ustanawia na ich rzecz hipoteki kaucyjne na przysługujących mu udziałach w prawie użytkownika wieczystego gruntu i w prawie własności budynków oraz nieruchomości.

Pozwem z 25 stycznia 2010 r., w sprawie I C 75/10, powód zgłosił przeciwko pozwanym żądania w zasadzie analogiczne do dochodzonych w niniejszej sprawie. Wobec tego jednak, że córki K. P. wyłączyły spod prowadzonej przez siebie przeciwko niemu egzekucji kwotę niezbędną do zaspokojenia powoda, Komornik dnia 5 października 2010 r. sporządził plan podziału uzyskanej z egzekucji sumy i w jego wykonaniu przekazał na konto powoda 875961,93 zł, powód zaś cofnął pozew, co spowodowało umorzenie postępowania.

Od planu podziału uzyskanej z egzekucji sumy zarzuty wniósł Prezydent Miasta R.. W ich wyniku plan podziału został prawomocnym z dniem 12 października 2012 r. postanowieniem Sądu Rejonowego w (...) z dnia 19 czerwca 2012 r. zmieniony w ten sposób, że cała objęta nim uzyskana z egzekucji suma została przyznana córkom pozwanego.

W dniu 10 maja 2013 r. powód wniósł o wyegzekwowanie od K. P. 955600,80 zł na podstawie tytułów wykonawczych nr SM (...), SM (...), SM (...), SM (...), i SM (...). Postanowieniem z 28 października 2013 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowy w (...) na podstawie art.825 k.p.c. i na wniosek wierzyciela umorzył postępowanie egzekucyjne prowadzone na podstawie tytułów wykonawczych SM (...), SM (...) i SM (...) i ustalił stan zaległości w zakresie prowadzenia egzekucji na podstawie pozostałych tytułów (SM (...) i SM (...)) na 8741,20 zł należności głównej i 13901,47 zł odsetek skarbowych, wraz z dalszymi odsetkami od 28 października 2013 r. i wynoszącymi 28758,20 zł kosztami egzekucyjnymi.

Pozwany jest właścicielem lub współwłaścicielem nieruchomości oraz użytkownikiem wieczystym udziałów w gruncie i właścicielem lub współwłaścicielem posadowionych na nim budynków, lecz są one obciążone hipotekami, między innymi na zabezpieczenie jego zobowiązań alimentacyjnych wobec jego córek. W 2009 r. przysługującą mu od spółki (...) z tytułu dzierżawy nieruchomości w R. wierzytelność w kwocie 3750000,-zł zajął Komornik Sądowy w sprawach egzekucyjnych Kmp 48/09, Km 2216/09 i Km 3317/09. Za 2011 r. deklarował dochód w kwocie 220000,-zł. Aktualnie prowadzi działalność gospodarczą i realizuje pewne transakcje. Jedną z nich kończy i spodziewa się zysku rzędu kilkunastu milionów złotych.

A. P. (1) ma 24 lata. Ukończyła studia magisterskie we F. i w M., a obecnie mieszka w S.i studiuje (...) Alimenty od ojca wpływają na jej konto bankowe.

A. P. (2) ma 20 lat. Mieszka w Polsce, studiuje w (...)we W.. Alimenty od ojca wpływają na jej konto bankowe.

K. P. ma 16 lat. Mieszka z matką w (...). Uczęszcza do (...) w K., gdzie chesne wynosi 12000 euro rocznie. Do szkoły dojeżdża taksówką (koszt 250zł dziennie). Trzy lub cztery razy w roku z matką wyjeżdża do (...), gdzie zatrzymują się w wynajętym domu (koszt 12000 dolarów rocznie). Tam leczy się na alergię i stomatologicznie. Alimenty w kwocie 40000,-zł pokrywają jej miesięczne potrzeby.

Do przełomu lat 2000 i 2001 pozwany osobiście pokrywał wszelkie nader wysokie koszty utrzymania, leczenia i edukacji córek w szkołach prywatnych. Finansował ich rozliczne zajęcia dodatkowe, częste wyjazdy do(...)i innych krajów na ekskluzywne wakacje, zaopatrywał je w odzież, wszelkiego rodzaju sprzęt sportowy, elektronikę itp. Organizował im święta i ferie.

W świetle aktualnych warunków i przeciętnej stopy życiowej społeczeństwa oraz z uwagi na fakt, iż obowiązek alimentacyjny obciąża oboje rodziców, nie zasługiwały na wiarę zeznania L. P., K. H. i pozwanego K. P., że usprawiedliwione potrzeby jego córek od listopada 2000 r. są takie, że uzasadniały i nadal uzasadniają obciążenie wyłącznie ich ojca alimentami w kwotach po 30000,-zł, 20000,-zł i 40000,-zł miesięcznie do czasu zakończenia przez nie nauki i usamodzielnienia się przez nie.

Wniosek pozwanego o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka D. B. podległ oddaleniu, gdyż być mające tym środkiem dowodowym wykazane okoliczności wynikały bezpośrednio z dokumentów. Oddaleniu podległ też jego wniosek o dopuszczenie dowodu z przesłuchania Naczelnika Urzędu Skarbowego w (...), albowiem okoliczności, które zamierzał tym środkiem wykazać, nie miały znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Pominięty został subsydiarny dowód z

przesłuchania A. P. (1) i A. P. (2), wszystkie istotne dla rozstrzygnięcia sprawy fakty zostały bowiem wszechstronnie wyjaśnione.

Powództwa o ustalenie nie zasługiwały na uwzględnienie, na częściowe uwzględnienie natomiast zasługiwało oparte o przepis art. 527 k.c. powództwo ewentualne.

Art. 189 k.p.c. określa materialnoprawne przesłanki powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. W procesie takim powód musi udowodnić, że ma interes prawny w wytoczeniu powództwa przeciwko konkretnej osobie, która stwarza przynajmniej potencjalne zagrożenie dla jego prawnie chronionych interesów, a sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, zapewni mu ochronę jego praw przez definitywne zakończenie istniejącego między tymi stronami sporu lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu w przyszłości takiego sporu. Interes prawny, jako przesłanka materialnoprawna powództwa o ustalenie, musi istnieć obiektywnie, a powództwo wytoczone mimo braku interesu prawnego jest bezskuteczne. W takiej sytuacji nie bada się ani nie ustala zasadności roszczenia procesowego o ustalenie stosunku prawnego lub prawa i powództwo oddala. Oddala się też powództwo, jeżeli interes prawny wprawdzie istnieje, ale twierdzenie powoda o istnieniu lub nieistnieniu stosunku prawnego okaże się bezzasadne. Ponadto art. 189 k.p.c. nie znajduje zastosowania, jeżeli przepisy szczególne przewidują inne powództwo, którego treścią jest ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, a także gdy powodowi przysługuje dalej idące roszczenie.

Mając na uwadze stanowisko Sądu Najwyższego, wyrażone w wyroku z dnia 28 października 2010 r. w sprawie II CSK 227/10, że „skarga pauliańska (art. 527 k.c.) może mieć zastosowanie – w drodze analogii – także do ochrony należności podatkowych”, należy stwierdzić, że powodowi przysługuje dalej idące powództwo, to jest roszczenie pauliańskie, które zgłosił jako ewentualne. Istnienie tego dalej idącego roszczenia wyklucza posiadanie przez powoda interesu prawnego, o którym mowa w art. 189 k.p.c. Z tej już zatem tylko przyczyny, bez konieczności badania zasadności roszczenia procesowego o ustalenie, powództwo o ustalanie należało oddalić. Poza rozważaniami Sądu pozostały więc argumenty dotyczące pozorności poszczególnych czynności prawnych K. P. (art. 83§1 k.c.), ich sprzeczności z ustawą lub mających na celu jej obejście (art. 58§1 k.c.) czy też ich sprzeczności z zasadami współzycia społecznego (art. 58§2 k.c.); na marginesie już tylko wypada wskazać, że twierdzenie powoda o nieistnieniu po stronie K. P. obowiązku alimentacyjnego względem córek, które nie są jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie i nie mają dochodów ze swego majątku (art. 133§1 k.r. i op.), z tej tylko przyczyny, że brak jest wyroku lub ugody sądowej nakładającej na niego ten obowiązek, jest oczywiście bezzasadne. Orzeczenie sądu, umowa stron czy jednostronne oświadczenie, któremu sąd nadał klauzulę wykonalności stanowią tylko sposoby stwierdzenia i ustalenia obowiązku alimentacyjnego, nie stanowią natomiast jego źródła.

W tym stanie rzeczy rozpoznania wymagało zgłoszone jako ewentualne powództwo dalej idące, to jest roszczenie pauliańskie. Celem skargi pauliańskiej (art. 527 k.c.) jest ochrona interesów wierzyciela na wypadek niełojalnego (czy wręcz nieuczciwego) postępowania dłużnika, który z pokrzywdzeniem go wyzbywa się składników swego majątku na rzecz osób trzecich lub majątek ten obciąża i w ten sposób stwarza lub pogłębia stan swojej niewypłacalności. Przedmiotem ochrony skargi pauliańskiej jest wierzytelność pieniężna istniejąca i zaskarżalna w chwili dokonania zaskarżonej czynności i wytoczenia powództwa. W chwili wytoczenia niniejszego powództwa powód swą wierzytelność wobec K. P., ochrony której się domagał, określił na 266056,50 zł należności głównej i na 633250,-zł odsetek według stanu na dzień 16 października 2012 r.

W sprawie ustalono, że K. P., po umorzeniu prowadzonego przeciwko niemu w sprawie o sygnaturze Km 1647/13 na podstawie tytułów wykonawczych SM (...), SM (...) i SM (...) postępowania egzekucyjnego jest dłużnikiem powoda na podstawie tytułów wykonawczych o numerach (...) i (...) i że wynikająca z tych tytułów wierzytelność wynosi: 8741,20 zł należności głównej i 13901,47 zł odsetek skarbowych, dalsze odsetki liczone od 28 października 2013 r. oraz 28758,20 zł kosztów egzekucyjnych. Prowadzona przeciwko pozwanemu egzekucja nader wysokich należności alimentacyjnych uniemożliwia zaspokojenie wierzytelności powoda. Przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe wykazało, że z przyczyn niezależnych od pozwanego jego sytuacja majątkowa i finansowa od października 2000 r. uległa niekorzystnej zmianie. W 2009 r. pozwany, spodziewając się kilkumilionowych

dochodów z realizowanej transakcji, 6 marca 2009 r. złożył oświadczenie, które sprostował 12 października 2009 r., że od listopada 2000 r. ciąży na nim względem córek obowiązek alimentacyjny w łącznej kwocie 90000,-zł miesięcznie oraz że jego zobowiązanie z tego tytułu do 31 stycznia 2009 r. wynosi wraz z odsetkami 1151193,-zł. Transakcja pozwanego przyniosła mu dochód, lecz nie w spodziewanej przezeń wysokości, a należna mu od spółki (...) wierzytelność w kwocie 3750000,-zł okazała się niewystarczająca do zaspokojenia jego zobowiązań alimentacyjnych, a tym bardziej jego dalszych wierzycieli, w tym powoda. Twierdzenie pozwanego, że z realizacji kolejnej transakcji przewiduje uzyskanie dochodu rzędu kilkunastu milionów złotych, nie zostało wykazane. W związku z tym należy stwierdzić, że od 6 marca 2009 r. po jego stronie nastąpiła taka zmiana stosunków, która uzasadnia żądanie zmiany notarialnego oświadczenia (tytułu wykonawczego) dotyczącego obowiązku w zakresie wysokości ustalonych na rzecz córek alimentów, szczególnie, że usprawiedliwione ich potrzeby nie są takie, by uzasadniały obciążenie ich ojca alimentami w kwotach, odpowiednio, po 30000,-zł, 20000,-zł i 40000,-zł miesięcznie. Skoro więc pozwany jako dłużnik alimentacyjny znosi prowadzoną przeciwko niemu egzekucję alimentów i nie wytacza przeciwko córkom odnoszącym z tego korzyść majątkową rokującego szansę powodzenia powództwa o obniżenie alimentów, uszczupla on swój majątek i tym samym działa ze świadomością pokrzywdzenia powoda, ten bowiem w następstwie takiej bezczynności nie uzyskuje zaspokojenia, a córki pozwanego zostają w istocie obdarowane. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z 11 października 1980 r. (OSNC 1981/4/48), w razie niewypłacalności wywołanej takim postępowaniem dłużnika, ochronę daje pokrzywdzonemu wierzycielowi skarga pauliańska. W trybie tej skargi zaskarżeniu podlegają nie tylko czynności w ścisłym znaczeniu tego słowa, ale również wszelkie zaniechania, przez które podlegający egzekucji majątek dłużnika nie powiększa się albo przez które majątek ten ulega uszczupleniu, przez co powstaje stan bezskuteczności egzekucji. Zaniechania te są czynnościami prawnymi w rozumieniu art. 527 i następnych k.c. i w stosunku do pokrzywdzonego wierzyciela podlegają uznaniu za bezskuteczne. W sprawie niniejszej bezczynność K. P. zawiera milczące oświadczenie woli niewytoczenia powództwa o obniżenie lub uchylenie alimentów, mimo istnienia ku temu przesłanek. Zaniechanie jego mieści w sobie również milczące oświadczenie woli obdarowania córek z pokrzywdzeniem powoda, a więc rozporządzenia częścią swego majątku pod tytułem darmym ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela (art. 527§3 i art. 528 k.c.). Za tej treści dorozumiane oświadczenie woli należy uznać bierne zachowanie się dłużnika, który mógł i powinien chociażby próbować przywrócić wypłacalność w stosunku do wierzyciela egzekwującego należność, która z mocy art. 1025 k.p.c. podlega zaspokojeniu w dalszej kolejności.

Skoro w sprawie wystąpiły łącznie wszystkie przesłanki, o których mowa w art. 527 k.c. i w art. 528 k.c., obejmujące roszczenie pauliańskie żądanie ewentualne co do zasady zasługiwało na uwzględnienie. Na dzień wyrokowania wierzytelność powoda, ochrony której się domagał, wynika jednak tylko z tytułów wykonawczych o numerach (...) i (...), gdyż postępowanie egzekucyjne prowadzone na podstawie tytułów wykonawczych SM (...), SM (...) i SM (...) zostało umorzone. W tej sytuacji czynność prawną dłużnika uznać należało za bezskuteczną w stosunku do powoda wyłącznie w celu zaspokojenia jego wierzytelności wynikającej z tytułów wykonawczych o numerach (...) i (...), do 8741,20 zł z odsetkami skarbowymi oraz kosztami egzekucyjnymi w prowadzonej przez Komornika pod sygnaturą Km 1647/13 sprawie egzekucyjnej, w części zaś przekraczającej tę wierzytelność powództwo ewentualne należało jako bezprzedmiotowe oddalić.

W wyniku takiego rozstrzygnięcia, czynność zawierająca milczącą zgodę na kontynuowanie egzekucji należności alimentacyjnych w ponadprzeciętnych kwotach, a więc również alimentacyjny tytuł wykonawczy, traci w stosunku do powoda skuteczność w celu zaspokojenia jego wskazanej w wyroku wierzytelności, nie tracą natomiast ważności oświadczenia K. P.. Tym samym wierzyciel, pokrzywdzony czynnością prawną dłużnika, uzyska ochronę prawną w granicach swego interesu, bez wkraczania w sferę stosunku istniejącego między dłużnikiem i jego wierzycielami alimentacyjnymi.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu przywołał Sąd normy art. 100 k.p.c. (powód bowiem ze swym roszczeniem utrzymał się w nieznacznej części i art. 113 ust.1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Wyrok zaskarżył powód w części obejmującej jego punkty 1., 2., 3., 4. i 5. oraz pozwane A. P. (1), A. P. (2) i K. P. w jego punktach 2. i 6.

Powód, który zarzucił nierozpoznanie istoty sprawy przez zaniechanie rozważenia zasadności jego żądań o ustalenie nieistnienia zobowiązania K. P. do płacenia na rzecz córek alimentów lub o ustalenie nieważności zdziałanych przezeń czynności prawnych wymienionych w pozwie, naruszenie art. 58§1 i §2 k.c. w związku z art. 83§1 k.c. oraz w związku z art. 189 k.p.c., a także naruszenie art. 98§1 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. i w związku z art. 100 k.p.c., wniósł o uchylenie wyroku w jego zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji. Alternatywnie (nie zaś – jak wadliwie sformułował to w apelacji – ewentualnie) wniósł o zmianę wyroku przez ustalenie nieistnienia zobowiązania K. P. do płacenia na rzecz córek renty o charakterze alimentacyjnym i ustalenie, że nie istnieją wyrok ani ugoda sądowa nakładające na niego obowiązek świadczeń alimentacyjnych na rzecz córek, ewentualnie stwierdzenie nieważności ustanowienia przez niego na rzecz córek renty o charakterze alimentacyjnym, poręczenia przezeń za spłatę przez G. J. wierzytelności jego córek do łącznej wysokości 250000,-zł i ustanowienia dla zabezpieczenia tej wierzytelności hipotek zwykłych, poddania się przezeń egzekucji z aktu notarialnego z 7 grudnia 2007 r., Rep. A nr (...), poręczenia przez niego za spłatę przez G. J. wierzytelności jego córek do łącznej wysokości 120000,-zł i ustanowienia dla zabezpieczenia tej wierzytelności hipotek zwykłych, poddania się przez niego egzekucji z aktu notarialnego z 20 grudnia 2007 r., Rep. A nr (...), zobowiązania się przez niego do zapłaty w dniu 6 marca 2009 r. na rzecz córek łącznie 11511193,-zł, poddania się przezeń egzekucji tego świadczenia z aktu notarialnego z tegoż dnia, Rep. A nr (...), udzielenia przez niego K. H. pełnomocnictwa do wystąpienia w imieniu córek o nadanie aktowi notarialnemu z 6 marca 2009 r. klauzuli wykonalności, ustanowienia przez niego w §3 pkt 2 i 3 aktu notarialnego z 12 listopada 2009 r., Rep. A nr (...), dla zabezpieczenia wierzytelności alimentacyjnych córek za okres od 1 listopada 2000 r. do 31 sierpnia 2009 r. hipotek kaucyjnych do łącznej (wraz z odsetkami) wysokości 12795236,-zł, zobowiązania się przez niego w akcie notarialnym z 24 września 2009 r., Rep. A nr (...), do zapłaty na rzecz córek łącznie 1284043,-zł oraz poddania się przezeń z tego aktu egzekucji. Wniósł także o zasądzenie na jego rzecz od pozwanych solidarnie kosztów postępowania za obie instancje.

Pozwane, które zarzuciły obrazę art. 527 k.c. oraz wadliwość ustalenia, że K. P. działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a one o tym – jako osoby trzecie – wiedziały, wniosły o zmianę wyroku przez oddalenie w całości skierowanego przeciwko nim żądania ewentualnego orz o zasądzenie na ich rzecz od powoda kosztów postępowania za obie instancje; alternatywnie (nie zaś – jak wadliwie sformułowano w apelacji – ewentualnie) wniosły o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Powód wniósł o oddalenie apelacji pozwanych, te zaś oraz pozwany K. P. wnieśli o oddalenie apelacji powoda. Każda ze stron wniosła także o zasądzenie od strony przeciwnej kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda częściowo zasługuje na uwzględnienie, to zaś rzutować musi na rozstrzygnięcie co do apelacji pozwanych.

Powód w apelacji swej nie kwestionuje poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, obejmujących zresztą okoliczności w istocie niesporne. Ustaleń dotyczących treści i dat poszczególnych czynności nie kwestionują zresztą także pozwane, sformułowany przez nie zarzut wadliwości ustalenia, że pozwany K. P. działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, a one – jako osoby trzecie – o tym wiedziały, dotyczy bowiem kwestii innych, z punktu widzenia rozstrzygnięcia obojętnych. Dla porządku już tylko zatem warto wskazać, że ustalenie to jawi się jako prawidłowe, pozwanym tym bowiem nie udało się skutecznie obalić przewidzianych prawem (konkretnie normami art. 529 k.c. i art. 527§3 k.c.) domniemań. W tej sytuacji poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia Sąd Apelacyjny może zaakceptować i uznać za własne; pozostaje w związku z tym dokonać analizy prawnej ustalonego stanu faktycznego.

Poczynienie przez Sąd Okręgowy właściwych, kompletnych i akceptowalnych ustaleń faktycznych czyni bezzasadnym podniesiony przez powoda zarzut nierozpoznania istoty sprawy, a tezy tej nie zmienia zaniechanie przytoczenia w motywach wyroku pogłębionych rozważań na tle zgłoszonych jako zasadnicze żądań ustalenia czy to nieistnienia zobowiązania K. P. do alimentowania córek, czy to nieważności działań przez niego, wymienionych w pozwie czynności prawnych. Wskazał wszak Sąd Okręgowy wyraźnie przyczynę, dla której okolicznościami tymi szczegółowo się nie zajął, konkretnie zaś na brak w domaganiu się takich ustaleń po stronie powoda interesu prawnego, o jakim mowa w art. 189 k.p.c.

W tym kontekście analizie poddać jednak należy sposób sformułowania zaskarżonego wyroku, w którego punkcie 1. Sąd Okręgowy oddalił „powództwo pierwotne”. Uszło uwagi tego Sądu, że powód zgłosił żądania „kaskadowo”, domagając się najpierw ustalenia nieistnienia obowiązku alimentacyjnego K. P. względem pozwanych, w następnej kolejności ewentualnie ustalenia nieważności działań przez niego czynności prawnych, a dopiero w kolejności ostatniej, również ewentualnie, uznania tych czynności za bezskuteczne w stosunku do niego. Nie jest zatem do końca jasne, co Sąd Okręgowy pod pojęciem powództwa pierwotnego rozumiał, a użycie przezeń liczby pojedynczej („powództwo”) mogłoby sugerować, że o którymś z powództw zgłoszonych w pierwszej kolejności w ogóle nie orzekł. Analiza uzasadnienia wyroku prowadzi jednak do wniosku, że intencją Sądu Okręgowego było oddalenie obu zgłoszonych w pierwszej kolejności żądań i jedynie przez swoiste (acz niewłaściwe) uproszczenie uczynił to w ramach jednego rozstrzygnięcia. Takie rozumienie zaskarżonego wyroku pozwala na jego pełną ocenę i na objęcie rozpoznaniem w drugiej instancji wszystkich zgłoszonych w sprawie roszczeń, w kolejności, jaką nadała im strona powodowa.

W pierwszym rzędzie odnieść się zatem należy do tezy Sądu Okręgowego, jakoby powód pozbawiony był interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia obowiązku alimentacyjnego K. P. wobec jego również pozwanych córek lub nieważności działań przez tego pozwanego czynności prawnych z tej przyczyny, że zaspokoić on może swój interes prawny w drodze powództwa o uznanie tych czynności za bezskuteczne w stosunku do niego, prawidłowość tej tezy zwalniałaby bowiem od konieczności badania, czy zgłoszone w pierwszej kolejności żądania miały jakieś merytoryczne uzasadnienie. Rzecz w tym jednak, że nie można uznać za bezskuteczną takiej czynności, która jest z jakichkolwiek przyczyn nieważna (lub nie istniejąca), to zaś nakazywało najpierw ocenić, czy któraś z kwestionowanych w niniejszym procesie czynności jest ważna (lub istniejąca), a w przypadku stwierdzenia jej nieważności (lub nieistnienia), czy powód w ustaleniu tego ma interes prawny, następnie zaś – w razie zaistnienia takiego interesu – dokonać stosownego ustalenia. Dopiero w wypadku stwierdzenia ważności (istnienia) czynności pozwanego, przy jednoczesnym stwierdzeniu braku wymaganego normą art. 189 k.p.c. interesu prawnego w ustaleniu, otwierała się możliwość rozpoznania zgłoszonego w ostatniej kolejności żądania ewentualnego o uznanie czynności działań przez K. P. za bezskuteczne w stosunku do powoda.

Kolejną wymagającą rozważania kwestią był charakter składanych przez pozwanego K. P. przed notariuszem oświadczeń. Wszystkie one miały charakter jednostronny, część z nich zaś (dotyczy to oświadczeń informujących o wysokości zobowiązań „alimentacyjnych” i upoważnienia K. H. do wystąpienia przeciwko niemu o nadanie klauzuli wykonalności) w ogóle nie była oświadczeniami woli, a jedynie oświadczeniami wiedzy samego pozwanego, bez możliwości oceny sprawdzenia przez notariusza ich zgodności ze stanem rzeczywistym, lub niby-pełnomocnictwami. Z tej przyczyny nie kreowały one (poza może oświadczeniem o poręczeniu za zobowiązanie jego matki, które jednak też wynika wyłącznie z jednostronnego oświadczenia wiedzy) żadnego zobowiązania i nie powinny były stanowić podstawy do przyjęcia przez notariusza oświadczeń o poddaniu się przezeń egzekucji, a nawet jeśli ów oświadczenia takie przyjął – do nadania aktom notarialnym klauzul wykonalności. Formalnie nie powinny one zatem podlegać ocenie według kryterium ich ważności, ocenie takiej bowiem podlegać mogą jedynie czynności prawne (i te dwustronne, i te jednostronne, przy czym te ostatnie, o ile wywołują w ogóle jakieś skutki prawne). W tym kontekście zrodzić się winno pytanie, czy nie zaistniały przesłanki do ustalenia nieistnienia po stronie pozwanego K. P. obowiązków mających wynikać ze złożonych przez niego przed notariuszem, a zakwestionowanych przez powoda oświadczeń. Rzecz w tym jednak, że powód żądania takiego w ogóle nie zgłosił (żądał ustalenia nieistnienia zobowiązania pozwanego K. P. do płacenia na rzecz pozwanych A. P. (1), A. P. (2) i K. P. renty o charakterze

alimentacyjnym, a także tego, że nie istnieje ani wyrok, ani ugoda sądowa nakładające na pozwanego obowiązek świadczeń alimentacyjnych na rzecz córek w kwotach, odpowiednio, po 30000,-zł, po 20000,-zł i po 40000,-zł miesięcznie), a nadto na skutek wadliwego działania notariusza i na skutek błędnego, bezpodstawnego nadania zawierającym takie oświadczenia aktom notarialnym klauzul wykonalności, wreszcie na skutek przystąpienia przez pozornie uprawnione pozwane do egzekwowania określonych jako alimentacyjne należności, oświadczenia te zaczęły funkcjonować w obrocie prawnym jako przejawy woli i jako źródło takiego zobowiązania K. P., które ma pierwszeństwo przed wszelkimi innymi (poza kosztami egzekucyjnymi) zobowiązaniami. Z tej przyczyny Sąd Apelacyjny uznał za niezbędne odniesienie się do nich jak do oświadczeń woli, podlegających ocenie pod kątem ich ważności, w tym w szczególności z punktu widzenia ich ewentualnej pozorności. Przedtem jednak odnieść się należy do zgłoszonego jako pierwsze żądania ustalenia nieistnienia zobowiązania pozwanego K. P. do płacenia na rzecz pozwanych A. P. (1), A. P. (2) i K. P. renty o charakterze alimentacyjnym, a także tego, że nie istnieje ani wyrok, ani ugoda sądowa nakładające na pozwanego obowiązek świadczeń alimentacyjnych na rzecz córek w kwotach, odpowiednio, po 30000,-zł, po 20000,-zł i po 40000,-zł miesięcznie, zasadność tego żądania bowiem badanie dalszych żądań uczyniłaby bezprzedmiotowym.

Wbrew tezie powoda obowiązek alimentacyjny K. P. względem córek jest niewątpliwy i wynika wprost z art. 133§1 k.r. i op., który stanowi, że rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych wobec dzieci, które nie są w stanie utrzymać się samodzielnie. Dla uzyskania pożądanego ustalenia zatem powód winien byłby wykazać bądź że pozwane nie są córkami K. P., bądź że są one (w szczególności te już pełnoletnie) w stanie utrzymać się samodzielnie, takie okoliczności tymczasem w sprawie nie zostały wykazane. Odrębną zupełnie w tym kontekście kwestią jest wysokość świadczeń, do jakich byłyby one uprawnione w świetle art. 135§1 k.r. i op., powód bowiem podważa samą zasadę alimentacji, to zaś nie może odnieść pożądanego przezeń skutku.

Co się z kolei tyczy zgłoszonego równocześnie, na tym samym poziomie rozpoznania, żądania ustalenia, że nie istnieje ani wyrok, ani ugoda sądowa, które nakładałyby na pozwanego obowiązek świadczeń alimentacyjnych na rzecz córek, to okoliczność ta jawi się jako niesporna, problem zaś sprowadza się do tego, czy powód w żądaniu takiego ustalenia ma interes prawny w rozumieniu art. 189 k.p.c. Odpowiedź na tak sformułowane pytanie musi być negatywna, ustalenie takie bowiem ani nie usunęłoby niepewności co do stanu prawnego (skoro wątpliwość taka nie zaistniała), ani w żaden sposób nie wpłynęłoby na sytuację prawną powoda, który przeszkód w realizacji swoich względem K. P. wierzytelności upatruje nie w orzeczeniu sądowym lub zawartej przed sądem ugodzie, a w treści złożonych przez niego w formie aktu notarialnego oświadczeń.

Z tych przyczyn oddalenie przez Sąd Okręgowy powództwa zgłoszonego do rozpoznania w pierwszej kolejności jawi się jako prawidłowe, nie naruszające w jakimkolwiek zakresie zawartego w art. 189 k.p.c. unormowania, to zaś otwiera drogę do rozpoznania zgłoszonego jako pierwsze ewentualne żądania ustalenia nieważności złożonych przez K. P. przed notariuszem oświadczeń.

Wśród tych oświadczeń znajdują się takie, które prima facie nie oddziałują na sferę prawną powoda. Dotyczy to:

- aktu z 22 marca 2007 r., w którym K. P., działając w imieniu G. J., złożył oświadczenie o ustanowieniu na rzecz jej wnuczek A., A. i K. alimentów w kwotach, odpowiednio, po 30000,-zł, 20000,-zł i 40000,-zł miesięcznie, płatnych od marca 2007 r. w rocznych ratach, począwszy od listopada 2000 r., do rąk K. H., której udzielił pełnomocnictw do odbioru alimentów, do dysponowania nimi w imieniu wnuczek oraz do ewentualnego ich dochodzenia od G. J., akt ten bowiem nie zrodził po jego stronie żadnego obowiązku; na marginesie dodać warto, że w przypadku tego aktu biernie legitymowaną (w ramach współuczestnictwa koniecznego z wnuczkami) mogła być tylko G. J., która nie została pozwana;

- w aktach z 7 i z 20 grudnia 2007 r. oświadczeń wiedzy o wysokości zobowiązań G. J. z tytułu świadczeń alimentacyjnych za okres od 1 listopada 2000 r. do 30 listopada 2007 r. i oświadczeń o poręczeniu za te zobowiązania G. J., ewentualna jego odpowiedzialność z tytułu poręczenia nie rodzi bowiem po stronie pozostałych pozwanych względem niego roszczenia, które korzystałoby z przewidzianego w art. 1025§1 k.p.c. pierwszeństwa;

- aktu z 12 października 2009 r., w którym K. P. złożył oświadczenie, że prostuje akty notarialne z 6 marca 2009 r. i z 24 września 2009 r., akt ten bowiem pozbawiony jest samodzielności bytu i sam przez się nie stwarza po stronie K. P. żadnego zobowiązania.

Z tych względów nie sposób po stronie powoda dopatrzeć się interesu prawnego w ustaleniu nieważności tych oświadczeń, to zaś – bez wnikania w ich ważność z punktu widzenia przepisów art. 58§1 i §2 k.c. lub art. 83§1 k.c. – prowadzi do wniosku, że oddalenie powództwa i w tym zakresie nastąpiło bez obrazy art. 189 k.p.c.

Odmienne ocenić przyjdzie pozostałe kwestionowane przez powoda oświadczenia, to jest:

- zawarte w aktach z 7 i 20 grudnia 2007 r. oświadczenia o zabezpieczeniu hipotecznym wierzytelności, jaka – według wcześniejszych oświadczeń K. P. – miały przysługiwać jego córkom w stosunku do niego w związku z udzielonym przez niego poręczeniem za zobowiązanie G. J., oraz o poddaniu się w tym zakresie i w zakresie swoich, nie opisanych w tych aktach zobowiązań alimentacyjnych, egzekucji;

- zawarte w akcie z 2 lutego 2009 r. oświadczenia K. P., że na podstawie ustawy ciąży na nim od listopada 2000 r. obowiązek alimentacyjny w wysokości: względem K. 40000,-zł, względem A. 20000,-zł i względem A. – 30000,-zł miesięcznie do czasu zakończenia przez nie nauki i usamodzielnienia się, że zobowiązuje się w częściowym wykonaniu zobowiązań alimentacyjnych zapłacić w dniu złożenia oświadczenia do rąk K. H. na rzecz K. 5116085,-zł, na rzecz A. 2558043,-zł i na rzecz A. 3837065,-zł i że z tego aktu notarialnego poddaje się egzekucji;

- zawarte w akcie z 6 marca 2009 r. (sprostowanym aktem z 12 października 2009 r.) oświadczenia K. P., że poczynawszy od listopada 2000 r. na podstawie aktu notarialnego z 2 lutego 2009 r. ciąży na nim obowiązek alimentacyjny: względem K. w kwocie 40000,-zł, względem A. w kwocie 20000,-zł i względem A. w kwocie 30000,-zł miesięcznie, a jego z tego tytułu zobowiązanie za okres do 31 stycznia 2009 r. wraz z odsetkami wynosi 11511193,-zł (8910000,-zł + 2601193,-zł), że w dniu złożenia oświadczenia zobowiązuje się zapłacić do rąk K. H. na rzecz K. 5116085,-zł, na rzecz A. 2558043,-zł, na rzecz A. zaś 3837065,-zł i że z tego aktu notarialnego poddaje się egzekucji;

- zawarte w sprostowanym akcie z 12 października 2009 r. akcie z 24 września 2009 r. oświadczenia K. P., że na mocy aktu notarialnego z 2 lutego 2009 r. od listopada 2000 r. ciąży na nim obowiązek alimentacyjny względem K. w kwocie 40000,-zł, A. w kwocie 20000,-zł i A. w kwocie 30000,-zł miesięcznie, a jego z tego tytułu zobowiązanie wynosi za okres od 1 lutego do 31 sierpnia 2009 r. wraz z odsetkami 1284043,-zł, że zobowiązuje się w dniu złożenia tego oświadczenia zapłacić do rąk K. H. na rzecz K. 570657,-zł, na rzecz A. 285393,-zł i na rzecz A. 427993,-zł, a także że wprost z tego aktu notarialnego poddaje się egzekucji;

- zawarte w akcie z 12 listopada 2009 r. oświadczenia K. P., że dla zabezpieczenia wierzytelności w tym akcie opisanych (oświadczenie opisujące te wierzytelności nie zostało w pozwie wymienione) ustanawia na przysługujących mu w prawie użytkowania wieczystego gruntu i w prawie własności budynków oraz nieruchomości udziałach na rzecz córek hipoteki kaucyjne, że z aktu tego oraz z aktów z 2 lutego 2009 r., z 6 marca 2009 r., z 24 września 2009 r. i z 12 października 2009 r. poddaje się egzekucji, a także że upoważnia K. H. do wystąpienia o nadanie aktowi klauzuli wykonalności.

Przy wszystkich poczynionych już uprzednio uwagach co do charakteru tych oświadczeń trzeba mieć na względzie, że wykreowały one w praktyce egzekwowlane zobowiązania pozwanego K. P. tego rodzaju, że (czy to z uwagi na treść art. 1025§1 pkt 2 k.p.c., czy to z uwagi na treść art. 1025§1 pkt 5 k.p.c.) mają one pierwszeństwo przed zobowiązaniami podatkowymi, podlegającymi egzekucji dopiero w siódmej kolejności. Okoliczność ta, w powiązaniu z określeniem wysokości tych zobowiązań na poziomie praktycznie wykluczającym możliwość zaspokojenia się przez wierzycieli, którym służą wierzytelności publicznoprawne, stwarza po stronie powoda interes prawny w uzyskaniu ustalenia nieważności zdziałanych przez K. P. czynności. Istnienie takiego interesu wyłączyć mogłoby wykazanie w toku postępowania, że powód został w zakresie swoich wierzytelności całkowicie zaspokojony lub że wierzytelności jego z innych przyczyn wygasły w całości. Okoliczność taką pozwany K. P. w toku rozpoznawania sprawy w instancji

apelacyjnej podnosił, nie przedstawił jednak na nią żadnych dowodów, poprzestając na samym w tym przedmiocie oświadczeniu. Nie mogło być to uznane za wystarczające do przyjęcia, że istotnie doszło do całkowitego wygaśnięcia jego zobowiązania podatkowego, a nie było rzeczą Sądu Apelacyjnego badanie tej kwestii z urzędu. Nawet wszak jeśli pewna część tych zobowiązań uległa przedawnieniu i z tej przyczyny nie może być już egzekwowana, pozostała ich część nadal uzasadniała interes prawny powoda w uzyskaniu ustalenia.

W tej sytuacji rozważenia wymagało, czy opisane wyżej czynności (oświadczenia) pozwanego K. P. były istotnie nieważne, przy czym czynności te skonfrontować wypadnie odrębnie z normami art. 58§1 lub §2 k.c. i art. 83§1 k.c. (bez stosowania ich – jak chce tego w swej apelacji powód – w związku), przy czym trzeba mieć na uwadze to, że granice między obejściem prawa, sprzecznością z zasadami współzycia społecznego i pozornością nie są ostre i często możliwe jest zakwalifikowanie jakiejś czynności jako podpadającej pod dyspozycję każdej z tych norm.

Analiza złożonych przez pozwanego K. P. oświadczeń prowadzić musi do wniosku, że nie są one same przez się sprzeczne z ustawą. Prawo polskie nie zakazuje wszak zobowiązywania się do świadczenia na rzecz kogokolwiek nawet znacznych wartości majątkowych, o ile istnieje ku temu ważna causa, przy czym (w związku z dominującą zasadą kauzalności materialnej) przywoływanie jej w treści zobowiązania nie jest konieczne. W sprawie niniejszej causa taka pozornie wynika wprost z przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, pozwany K. P. bowiem, jako ojciec współpозwanych, ma względem nich obowiązek alimentacyjny, mógł zatem złożyć oświadczenie zobowiązujące go do łożenia na ich rzecz określonych kwot. Rzecz w tym jednak, że określenie alimentów na niezwykle, i to nie tylko jak na polskie standardy, wysokim poziomie (zwłaszcza w sytuacji nieosiągnięcia przez K. P. w okresie, gdy był pozbawiony wolności, dochodów), a więc nie znajdujących z tej przyczyny oparcia w normie art. 135§1 k.r. i op., w kontekście istnienia po jego stronie wymagalnych zobowiązań podatkowych, nie może być uznane za działanie nakierowane na wykonanie prawnie istniejącego, płynącego z art. 133§1 k.r. i op. obowiązku, a innej ważnej przyczyny prawnej (causae) dla złożenia takich oświadczeń nie sposób się dopatrzeć. Z tego względu składanie przez niego w kolejnych aktach notarialnych kolejnych oświadczeń stwarzających sytuację wywołującą także organów Państwa (nadanie aktom notarialnym klauzuli wykonalności) przekonanie o istnieniu po jego stronie obowiązku wyprzedzającego zobowiązania podatkowe uznane być musi za działanie zmierzające do obejścia ustawy, to zaś podjęte przezeń czynności (które uznać trzeba było za czynności prawne) czyni w świetle art. 58§1 k.c. nieważnymi.

Te same, opisane wyżej przesłanki dawały zresztą również podstawy do uznania składanych przez pozwanego K. P. oświadczeń, mających rodzić po jego stronie zobowiązanie robiące wrażenie alimentacyjnego, za działanie niegodzliwe i z tej przyczyny sprzeczne z zasadami współzycia społecznego, to zaś także uzasadnia ich nieważność, tym razem w oparciu o normę art. 58§2 k.c.

Zbędne w tej sytuacji stało się rozważanie, czy kwestionowane przez powoda w granicach jego interesu prawnego, zawarte w opisanych na stronie poprzedniej aktach notarialnych (niezależnie od tego, czy zawierały one wyraźnie przejaw woli, czy też za taki przejaw winny zostać uznane wskutek późniejszych zdarzeń), czynności pozwanego K. P. były w rozumieniu art. 83§1 k.c. pozorne, dla porządku jednak rozważyć je należało i pod tym kątem. W świetle tej normy o pozorności oświadczenia woli może być mowa tylko wtedy, gdy złożone ono zostało innej osobie i gdy adresat tego oświadczenia godził się na stworzenie takiego pozoru, oświadczenia pozwanego tymczasem miały charakter jednostronny i – przynajmniej formalnie – nie były skierowane do żadnego adresata. Nie sposób abstrahować jednak od tego, że pozwane A., A. i K. P. zechciały potraktować oświadczenia ich ojca jako źródło jego względem nich zobowiązania i przystąpiły (po będącym efektem błędu notariusza i braku wystarczającej czujności sądu uzyskaniu klauzuli wykonalności) do egzekwowania „alimentów”, to zaś oznacza, że oświadczenia te przyjęły. Pozostaje zatem rozważyć, czy K. P., składając swoje oświadczenia, miał rzeczywiście zamiar świadczyć na rzecz córek określone w nich kwoty, czy też oświadczenia te służyć miały innemu celowi. W świetle wcześniejszych rozważań oświadczenia te uznać przyjdzie za pozorne, nakierowane na wywołanie przeświadczenia, że ma on egzekwowalne zobowiązania i że wierzyciele z tych zobowiązań korzystają z pierwszeństwa w zaspokojeniu. W okolicznościach sprawy niniejszej nie budzi jednocześnie wątpliwości, że pozwane musiały zdawać sobie sprawę z tego, że ojciec ich, w jego ówczesnej sytuacji, nie miał obowiązku łożenia na ich rzecz tak znacznych kwot, dalece (nawet jak na standardy amerykańskie) przekraczających ich usprawiedliwione potrzeby, i że wdrożenie przez nie przeciwko niemu egzekucji służy celowi

innemu niż uzyskanie świadczeń alimentacyjnych, których przy tym – jak wszystko na to wskazuje – ten nie zamierzał im nigdy odmawiać. Prowadzi to do wniosku, że nawet jeśli nie miały one pełnej świadomości, jakiemu szczegółowemu celowi służyło składanie przez niego kolejnych oświadczeń o wysokości obowiązku alimentacyjnego, ustanawianie zabezpieczeń rzeczowych i poddawanie się egzekucji, wiedziały o pozorności tych oświadczeń i na nią się godziły. Konsekwencją takiego stanu rzeczy musi być uznanie owych oświadczeń na podstawie art. 83§1 k.c. za nieważne.

Wobec zaistnienia przesłanek do uwzględnienia drugiego w kolejności (a pierwszego ewentualnego) spośród zgłoszonych przez powoda żądań, zbędne (wręcz niedopuszczalne) stało się orzekanie o zgłoszonym w ostatniej kolejności żądaniu ewentualnym uznania zdziałanych przez K. P. czynności za bezskuteczne w stosunku do powoda, czemu Sąd Apelacyjny dał wyraz przez brak rozstrzygnięcia o tym żądaniu w zmienionym wyroku. Z tej samej przyczyny niedopuszczalne stało się rozpoznawanie apelacji pozwanych A., A. i K. P., w efekcie zmiany wyroku bowiem skierowana ona została przeciwko orzeczeniu nie istniejącemu.

Konsekwencją zmiany wyroku przez uwzględnienie powództwa w stopniu dalece większym (i w innym zakresie) niż uczynił to Sąd Okręgowy, stać się musiała stosowna modyfikacja rozstrzygnięcia o kosztach procesu.

Powód uległ w zakresie żądania zgłoszonego jako pierwsze w kolejności, utrzymał się natomiast z pierwszym spośród żądań ewentualnym w części na tyle znacznej, że zbliżonej do całości, nade wszystko zaś utrzymał się co do samej zasady powództwa. Okoliczności te przemawiają za rozłożeniem kosztów procesu na obie strony w częściach równych, przy uwzględnieniu tego, że każda ze stron miała fachowego pełnomocnika procesowego i poniosła na ten cel porównywalne wydatki i że powód (jako Skarb Państwa) wolny był od opłat sądowych. W tej sytuacji należało na podstawie art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych pobrać od pozwanych połowę nie uiszczoną opłaty od pozwu, a na podstawie art. 100 zdanie pierwsze in principio k.p.c. koszty pozasądowe znieść wzajemnie.

Z powyższych względów na podstawie art. 386§1 k.p.c. i art. 391§1 k.p.c. w związku z art. 355§1 k.p.c. oraz na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego podstawę swą znajduje również w normach art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz art. 100 zdanie pierwsze in principio k.p.c., w oparciu o te same przesłanki, które legły u podstaw orzekania za postępowanie pierwszoinstancyjne.